

מכותל הישיבה

בס"ד

עלון תורני חודשי מבית מדרשם של תלמידי ישיבת הכותל

פרשת שמות - מברכיך

גליון 6 | כג' בטבת התשע"ז

כניסת שבת: 16:25

יציאת שבת: 17:41

פתיחה

לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ

ר' עמיחי לחמי

לע"נ אבי מורי ר' שלמה בן אסתר ז"ל, לקראת יום השנה לפטירתו

בשעה שבא הקב"ה לברוא את אדם הראשון נמלך תחילה במלאכי השרת¹, וקילסו חכמינו² הנהגה מופלאה זו של דרך ארץ, שנטל הקב"ה רשות מאותם שתחתיו, על אף שמצד האמת אין הוא זקוק להסכמתם.

כך מתאר המדרש את אותה הימלכות:

"אמר להן: 'נעשה אדם בצלמנו', אמרו לו: אדם זה מה טיבו? אמר להן: **חכמתו מרובה משלכם!** הביא לפניכם את הבהמה, ואת החיה, ואת העוף. אמר להם: זה מה שמו? ולא היו יודעין. העבירן לפני אדם, אמר לו: זה מה שמו? אמר: זה שור, זה חמור, זה סוס, זה גמל. ואתה, מה שמך? אמר לו: אני נאה להקרא אדם, שנבראתי מן האדמה. ואני, מה שמי? אמר לו: לך נאה להקראות אד', שאתה אדון לכל בריותיך".

דברי המדרש מעוררים תמיהה, לכאורה: קריאת שמות לבהמות חיות ועופות אינה מצטיירת בעינינו, בהתבוננות פשוטה, כדבר המצריך חכמה רבה כל כך, בודאי לא חכמה שאינה נחלתם של מלאכי השרת! ואף אם נתחדש כאן שקריאת השמות היא חכמה גדולה שנתברך בה האדם, מדוע דוקא חכמתו זו היא המלמדת על 'טיבו'?

כך ביאר השל"ה הק' (ברא' ב, ט) את דברי המדרש:

"אמנם הנה למה שהמלאכים היו מקטרגים ואומרים "מה אנוש כי תזכרנו", כי חומר הוא, ואיך יקנה שלמות וישיג אל העולמות עליונים, להשפיע בחכמה ומעשים טובים שפע מאתו יתברך משתלשל דרך העולמות לקיים עולם אחר, שמחומר קורץ.

על כן מה עשה הוא יתברך, אמר דעו איפוא כי אין כמוהו לקשר העולמות ולשלשל השפע מלמעלה למטה דרך העולמות, כי הלא הוא כולל כל העולמות, חומר - מעולם השפל, חיוניות נפשו להתנועע - מעולם הגלגלים בעלי התנועה, הרוח - מעולם המלאכים כד"א עושה מלאכי רוחות, נשמה - מעולם העליון. מה שאין כח זה במלאכים כאמרם ז"ל שאין להם חלק רק בעולם אחד בלבד"

נתינת שם לדבר היא היכולת לזהות את עניינו ותכונותיו³. האדם הוא הנברא היחיד המהווה הרכבה מופלאה של גוף ונשמה, חומר ורוח. כָּלֵלֹתוֹ זו היא שאפשרה לו לתת שמות לנבראים חומריים, ולהבדיל אלפי הבדלות, לתת שם להתגלותו של הבורא ברוך הוא אל נבראיו.

זאת ועוד, שמו של הדבר גונז באופן נסתר את מגמתו⁴. כך דרשו חכמינו בגמרא בברכות (ז, ב): "מנא לן דשְׁמָא גְרִים? אמר רבי אלעזר: דאמר קרא - "לְכוּ חֲזוּ מַפְעָלוֹת ה', אֲשֶׁר-שָׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ", אל תקרי 'שְׁמוֹת' אלא 'שְׁמוֹת'. השם ית' "שם שמות בארץ", מנתב כל בריאה אל מגמתה. יכולתו של האדם לזהות מגמות בעולם ולתת להן שמות היא אם כן, אחת העדויות לצלם האלוקים שלו.

עתה יאיר לנו שמו של החומש השני מחמשת החומשים באור חדש. חומש 'שמות' נקרא על שם מניין שמות יעקב אבינו וצאצאיו הבאים מצרימה, הפותח את החומש. נתקשו המפרשים מה עניינו של מניין זה אחר שנמנו בפרטות בסוף חומש בראשית. שמו של החומש מלמד על עניינו ומגמתו. גאולת ישראל, קבלת התורה והקמת המשכן הינם למעשה מימוש וקיום תפקידם של ישראל בעולם⁵, הוצאה אל הפועל של כל אותם תכונות ומגמות ששמות בני ישראל נושאים בחובם. אולי לכך רמזו חכמינו במדרש: "ילמדנו רבינו בזכות כמה דברים נגאלו ישראל ממצרים? **שלא שינו שמם**, ולא שינו לשונם, ולא גילו מסתורין שלהם, ולא נפרצו בעריות. שלא שינו שמם, שראובן ושמעון ירדו וראובן ושמעון עלו" (תנחומא בלק, כה).

בסידורים רבים נדפסה הנחיתו של השל"ה הק' להזכיר בשלהי תפילת שמונה עשרה פסוק מן התנ"ך הפותח וחותם באותן אותיות הפותחות וחותמות את שמו של המתפלל, זאת כסגולה "שלא ישכח שמו ליום הדין". מה פשרה של אותה שכחה העלולה להיות נחלתו של הבא לדין? אולי מותר לומר שזכירת השם משקפת עד כמה האדם במשך חייו הזכיר לעצמו את שמו, את תפקידו, את ייעודו. עד כמה ניהל וכלכל את חייו לאור השליחות המיועדת דווקא לו. שכחת השם לעומת זאת, משקפת את החטאת החיים, את חוסר המודעות העצמית למגמת החיים הפרטית של כל אחד מאיתנו.

נסיים בתפילה להופעת שמו יתברך, העולה במספר 'גאולה', על עמו ונחלתו.

¹ בראשית רבה פרשת בראשית פרשה יז.

² שם, פרשה ח.

³ עיי' שיחות הרצ"ה שמות עמ' 17, וכל העניין שם.

⁴ לדוגמא: בראשית יז: "וְלֹא־יָקָר עוֹד אֶת־שִׁמְךָ אֲבָנִים וְקִיָּה שִׁמְךָ אֲבָרָהם כִּי אֲבִימֶלֶךְ גִּזְרִים נִתְּתִיךְ".

⁵ עיי' היטב בהקדמת הרמב"ן לחומש.

מזל טוב!

לאביעזר אסולין (ש"ב) לרגל

אירוסיו עם רעות אלבז!

לדוד סימן טוב לרגל

אירוסיו!

לעזרי ורחל רוטנברג, (מחזור

מ"ב) על הולדת התאומים!

לרב ראובן טרגן לרגל

נישואי בתם פנינה!

לדניאל ואפרת קופראק

(מחזור מ"ג) על הולדת הבת!

לתגובות, הארות

ושליחת מאמרים:

Mikotel111@gmail.com

א. מערכת: זיו ששון ארזי

"ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף" (שמות א, ח).

מאי 'אשר לא ידע את יוסף'? מפרש הכלי יקר: שבאה התורה לרמז - **שלא ידע את סיפור יוסף עם האחים**, שהם בכל עתם וכחותם רצו לבטל את חלומותיו של יוסף חרקו אותו לבור ומכרוהו ולא הועיל להם כלום כי זה היה נגד רצון ה' שרצה לגדלו כי רצון ה' לעולם יקום. כך פרעה אמר על עם ישראל פן ירבה ופן יפרוץ וגזר לשעבדם ולהשליך את התינוקות ליאור ואילו רצון הקב"ה היה שיפרצו וירבו ויהפכו לעם וככל ששיעבד פרעה את בני ישראל רבו יותר, כדברי רש"י ז"ל, ומחשבותיו של פרעה לא עלו בידו, כפי שלא עלו לאחים שרצונם היה נגד רצונו יתברך.

לא זו בלבד אלא שכל הברואים הם חלק מהתכנית האלוקית. גם במעשיהם של האחים הקב"ה משתמש כדי להקים את רצונו יתברך, שעל ידי שזרקוהו לבור ומכרוהו נתגלגל העניין שהיה בבית פוטיפר ולאחר מכן השליכוהו לבית האסורים ומשם נעשה למשנה למלך מצרים. וכן פרעה, שגזר לזרוק את הזכרים ליאור כי חזה שיוולד זכר שיגאל את ישראל, ובעקבות הגזירה נצטרכו להחביא את משה והניחוהו ביאור, וכשבת פרעה ירדה לרחוץ במים ראתה את משה ולקחה אותו לארמון אל בית המלך. וכך יצא שמשה גדל בבית המלך.

ידועים דבריו של האבן עזרא (בג), מדוע משה גדל בבית המלך:

יוסף הבן ויוסף האב

ר' יונה בודו

אמרתו 'למה נקרא'

יוסף, ובנו אפרים². אם כן יש לומר שדרגתו של יוסף היא 'שבטיות הקרובה לאבהות'.

את הדרגה הזאת של שבטיות הקרובה לאבהות יש לבאר בדרך זו- כאמור, חותם האבות – יעקב אבינו, מיטתו שלמה. דהיינו- על ידו של יעקב אבינו- עניינם של האבות הוא ערך נצחי- ולא ידח ממנו נדח, וישראל אף על פי שחטא ישראל הוא. מה שאין כן באברהם שהוליד את ישמעאל, וביצחק שהוליד את עשו. ע"י יעקב- חוט המשולש של האבות לא במהרה ינתק, ובאותה נקודה של מניעת ניתוק החוט- נגמרת היא דרגת האבות.

מ"מ- עדיין יש מקום פרוץ, שלמרות שישטא ישראל הוא- וכל מעשי המרה שבעולם לא יפקיעו שם ישראל ממנו- עדיין יש מקום פרוץ בכך שהלכה היא שהאב חלילה על ארמית, ולדה כמותה³. מכאן שיש עדיין מקום פרוץ בהמשכת קדושתן של האבות. וכאן- מגיע מקום דרגתו של יוסף- שכן ע"י דרגתו נגדרת מקום פרוץ זה.

ע"י עמידתו של יוסף בניסיון עם אשת פוטיפר- שראה את דמות דיוקנו של אביו (סוטה לזב), וכתיב בו "וינס ויצא החוצה"- אותה ניסה נחרטה בשיעור קומתה של כנסת ישראל, שע"י זה נגדרו כנס"י מן העריות לדורות⁴- עד כדי כך שמעלה זו נכללה בברכתו של בלעם⁵, ופגיעה במעלה זו גוררת ענישה כה חמורה שהרי הבעל ארמית קנאין פוגעין בו (סנה' פאב). ע"י ניסתו של יוסף- נגדרו ישראל מן העריות לדורות ונגדר פרצה שהייתה במיטתו השלמה של יעקב.

(ע"פ פ' פחד יצחק' כרך פסח מאמר מ"ט, למרן רבי יצחק הוטנר זצ"ל, בתוספת נופך ובשפה ברורה ונעימה)

בפרשתנו, התורה חוזרת ושונה את מיתתו של יוסף- "וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא". בשלהי הפרשה הקודמת, פרשת ויחי, ראינו גם שהתורה ציינה את מיתתו של יוסף, אך לא ציינה את מיתתם של שאר השבטים. אם כן- יש לעמוד על כך- מדוע התורה חוזרת וטורחת לכתוב את מיתתו של יוסף גם בספר שמות? יש כאן מקום לבירור יסוד עמוק במהותו של יוסף, ונקדים ונביא את דברי המהר"ל מפראג בגבורות ה' פ"א ח"ל: "יוסף הקדים לבוא למצרים מפני מעלתו" ועיונו ייסוב סביב ביאור אמרה זו.

יש לבאר אפוא את מעלתו של יוסף בכלל, מעלתו של יוסף במצרים בפרט- והקשר בין מעלתו של יוסף עם הקדמתו בואו למצרים.

מעלתו של יוסף בכלל- מצד אחד- ידוע שאין קורין אבות אלא לשלושה (ברכות טזב). אברהם יצחק ויעקב הם המה אבות האומה, שעיצבו בדרכם, כל אחד לפי מידתו, את הקומה התמציתית של כנסת ישראל בזעיר אנפין - אברהם בחסדו ובהיותו אב המון גוים, יצחק בגבורתו ובקדושתו מרחם, ויעקב במיטתו השלמה. הרי, שספר בראשית עניינו בירור בנין הקומה של כנס"י בצורה הגרעינית. לאחר מכן מגיעים השבטים- הופעת השבטיות והבנים. ספר שמות עניינו פירוט הופעת כנס"י בדרגת הבנים¹. מכל מקום-ביוסף, יש בו צד מיוחד- שהרי הוא אחד מהשבטים, דהיינו, הבנים, אך מצד שני מצינו בו גם צד של אבהות, שהרי מצינו שגם כלל ישראל מיוחסים לשמו של

2 בראשית רבה פרשה ע"א סימן ב: "רחל חייתה עיקרו של בית, חני רבי שמעון בן יוחאי לפי שכל הדברים תלויין ברחל לפיכך נקראו ישראל על שמה (ירמיה לא) רחל מבכה על בניה ולא סוף דבר לשמה אלא לשם בנה (עמוס ה) אולי יתכן ה' צבאות שארית יוסף, ולא סוף דבר לשם בנה אלא לשם בן בנה, שנאמר (ירמיה לא) הבן יקר לי אפרים."

3 קידושין ס"ו, ב. רמב"ם איס"ב ט"ו, ד'. שו"ע אה"ע ח' ה'.

4 עיין ויקרא רבה ל"ב ה'.

5 רש"י במדבר כ"ד ה' ד"ה 'מה טובו אהליך'.

ובזה מוסברים גם דברי רש"י (ברא' ל,כה) ע"פ המדרש (ב"ר עג,ז):
"כאשר ילדה רחל את יוסף - משנולד שטנו של עשו, שנאמר (עובדיה א
יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, אש בלא
להבה אינו שולט למרחוק, משנולד יוסף בטח יעקב בהקב"ה ורצה
לשוב".

יוסף הוא הלהבה המשלימה את האש. האש שורפת במקומה - ואילו
הלהבה שולטת למרחקים. ע"י השלהבת האש יכולת להתפשט ללא
גבולות. ע"י עניינו של יוסף - שמו של האב (יעקב) ייקרא גם על הבנים
והתולדות לדורי דורות. 'קנין הגוף' של קדושת ישראל הוא ע"י יעקב,
ו'קנין הפירות' של קדושה זו הוא של יוסף. "יוסף היה במצרים"⁶.

מעלתו של יוסף בארץ מצרים - כפי שהוסבר לעיל-מעלתו של יוסף היא
שבטיות הקרובה לאבהות - בכך שהיא משליטה את מניעת הניתוק של
חוט אבות גם לבנים ותולדות - הלהבה ששולטת למרחקים. ידועים
הם דברי חז"ל שנגאלו אבותינו ממצרים בזכות שלא שינו את שמם
ולשונם ומלבושיהם (ויק"ר לב,ה), שבזכות ההבדלה שהבדילו ישראל
את עצמם מן המצרים זכו לדרגה זו שראויים להיגאל. זוהי הנקודה של
גלות מצרים שהחזקנו למידתו של יוסף - ע"י ניסתו החוצה - יצאה

6 עיין שם"י שמות א' ה'.

לפועל שליטת אשו של יעקב למרחקים - אפילו למרחקים
האידיאולוגיים הכי קיצוניים - בגלות מצרים הנודעת בעומק טומאתה
ושפלותה⁷, והשלטת שלהבתו של יוסף. "כי למחיה שלחני אלקים
לפניכם"⁸

וביאר מו"ר הגר"א נבצל שליט"א בשיחותיו- למחיה רוחנית שתבדיל
אתכם ובניכם מן המצרים שתוביל להתרוממות הראויה לגאולה.
בארץ מצרים ראינו גילוי מידתו של יוסף- השלטת שלהבתו של יעקב
במרחקי מרחקים. ובזה מבוארים דברי המהר"ל בהם פתחנו- "יוסף
הקדים לבוא למצרים מפני מעלתו" - מכיוון שיוסף יש בו צד אבהות-
לכן שייכת בו המימרא "מעשה אבות סימן לבנים"⁹ ולכן- מצד מעלת
האבהות שבו- יש בו מקום של כבוד בספר בראשית- ספר האבות.
ומצד היותו גם שייך לשבטים- יש בסיפור מיתתו גם חלק בספר שמות
שהוא כאמור- ספר הבנים.

7 עיין ביחזקאל פרק כ"ג.

8 בראשית מ"ה ה'.

9 תנחומא לך לך ט', רמב"ן בראשית ט"ו ד"ה 'ויעבור אברהם עד מקום שכם'.

פנית האלכה

ברכה על הלל בר"ח ועניית אמן לספרדים

ר' אביעד קרבולו

מין **השו"ע** פסק (תכ"ב, ס"ב) "וקורים ההלל בדילוג בין יחיד בין
ציבור, וי"א שהציבור מברכין עליו בתחילה לקרוא את ההלל, ולבסוף
יהללוק, והיחיד אינו מברך עליו, וי"א שאף הציבור אין מברכין עליו לא
בתחילה ולא בסוף, וזה דעת הרמב"ם, וכן נוהגים בכל מלכות ארץ
ישראל וסביבותיה".

הרב **דוד אזולאי** כתב בחיבורו "דברי עני" לתרץ בשם הרה"ג **הרב**
שלום משאש זצ"ל שבאמת מין השו"ע חזר בו ממה שפסק בהלכות
ר"ח שאין לברך על מנהג, שכן בהלכות חנוכה פסק לברך על מנהג.

הרה"ג **הרב משה כלפון הכהן** זצ"ל (בשו"ת שואל ונשאל ח"ב סי' י'
כ"ט) כתב דעת השו"ע, שכל מקום ומקום ומנהגו
(וכפי שכתבנו בשמו בעלון הקודם).

הרה"ג מין **הרב עובדיה יוסף** זצ"ל כתב בשו"ת יחוה דעת שבתו"ל
במקום שנהגו ימשיכו במנהגם, וכאן בא"י המנהג לא לברך על קריאת
הלל בר"ח.

הרה"ג **הרב מאיר מאזוז** שליט"א (במכתב אישי לרב דוד אזולאי,
ומובא ג"כ בחיבורו "דברי עני") כתב שאין לברך על הלל בא"י, שמנהג
מקדם קדמתה כדעת הרמב"ם שלא לברך ויש כאן חשש ברכה
לבטלה.

הראשל"צ פאר הדור הרה"ג הרב יצחק יוסף שליט"א פוסק בשם אביו
מין הרב עובדיה יוסף ע"ה, [כך זכיתי אני הקטן לשמוע בעצמי דברי
קודשו, דברי פי חכם חן, באחד השיעורים במוצאי שבת בביכה"נ
דקהילה קדושה "ידים" בשכונת "הבוכרים" בירושלים עיה"ק
תובב"א], שמכיוון שיש מחלוקת בפוסקים ויש חשש ברכה לבטלה
נקטינן בכלל סב"ל = ספק ברכות להקל.
לכן, אין לברך וגם אין לענות אמן.

יוצא מכאן שספרדי השומע את חברו מברך "לקרוא את ההלל" עצה
טובה נתונה לו במקום לענות אמן להגיד את הפסוק:
"ברוך ה' לעולם אמן ואמן".

בברכת "ולמזהיר ולנזהר שלומים תן כמי נהר", שבת שלום ומבורך!

במסכת סוכה (מד, א) נחלקו ר' יוחנן וריב"ל אם חבטת ערבה היא
"סוד נביאים" או "מנהג נביאים", רש"י פירש ש"מנהג נביאים" הכוונה
ש"הנביאים הנהיגו את העם ולא תקנו להם, ונפקא מינא דלא בעיא
ברכה. דליכא למימר "וציוונו", דאפילו בכלל "לא תסור" ליתא. את
דברי רש"י נבין מתוך מסכת שבת (כג,א) שם מבואר דהיכא דתיקנו
חכמים מצווה, מברך "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו". שכן בנרות
חנוכה מברכים "אשר.. ציוונו" ומקשים שם "והיכן ציוונו?" "הא לאו
דאורייתא היא, אלא מדבריהם" ומתירים "רב אויאי אמר מ"לא תסור"
(דברים יז). יוצא מכאן שכאשר חכמים תקנו מצווה שייך לברך
"וציוונו", אך אם חכמים רק הנהיגו הנהגה ולא תיקנוה כתקנה
מחייבת אין לברך. ההלכה נפסקה כריב"ל שסבר שזה "מנהג נביאים"
ולכן, לכו"ע אין לברך על חבטת ערבה.

הרי"ף (כבא, בדפיו על מסכת סוכה) כתב: "ואמנהגא לא מברכין".
הרמב"ם, פסק (ברכות יא, טז): "כל דבר שהוא מנהג אפילו מנהג
נביאים הוא, כגון נטילת ערבה ביום השביעי של חג הסוכות, ואין צריך
לומר מנהג חכמים, כגון קריאת ההלל בראשי חדשים, ובחולו של מועד
של פסח שאינו אלא מנהג, אין מברכין עליו". - נראה שהביאור בזה
שמה שכתב הרמב"ם שאין לברך על מנהג היינו דווקא ברכת המצוות.
שאין שייך לומר "וציוונו" על מנהג, כי ה' לא ציווה. משא"כ בברכה
שאחר המגילה ואחר ההלל, שאלו ברכות השבח, ובהם אין אומרים
"וציוונו", לכך אפשר לברך על מנהג.

דעת **ר"ת** (ברכות יד,א תוד"ה ימים. תענית כח,ב תוד"ה אמר. סוכה
מד,ב תוד"ה כאן. ועוד) דמברכין על מנהג, כגון הלל בר"ח. ומה דאמרו
בש"ס דאין מברכין אחבטת ערבה היינו משום דערבה אינה אלא
טלטול בעלמא, אך קריאת הלל שהיא מצווה, אף שהוא רק מנהג
שפיר מברך.

הריטב"א (מדא, ד"ה איתמר) כתב ח"ל: ושמעינן מינה שמברכין על
הלל דר"ח ואע"פ שהוא מנהג, דשאני התם דאיכא תקנתא דרבנן
למקרי הלל בר"ח במקום שנהגו בו, ובלבד בציבור.

בישיבה אנו לומדים השנה מסכת שבת, בה כתוב, בהקשר של פרשתנו פרשת שמות – "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן – מיד נגלים" (ק"ח,ב). נרצה לעסוק מעט בעניין ה'דיבור' המיוחד לשבת קודש – 'דבר דבר'.

הבריאה כולה נבראה מכוחם של עשרה מאמרות, עשרה דיבורים שכביכול דיבר ה' וברא את העולם. כחלק מתהליך יצירת עם ישראל אנחנו רואים את עשרת הדברות שנתנו במעמד הר סיני.

הדיבור מגלה את כל התהליכים הפנימיים שנמצאים בתוך האדם. הגמרא בכתובות (יג,א) קוראת לייחוד דיבור 'ראוה מדברת' (וודאי יש קשר גדול בין ברית הלשון לברית המעור) "ויהי אדם לנפש חיה" מתרגם אונקלוס "לרוח ממללא", האדם הוא זה שמוציא לפועל את כל תכלית הבריאה הוא ה-"פה" של הבריאה כולה. הדיבור הוא הכוח המדויק ביותר להבעת העולם הנשמתי של האדם. האריז"ל (פ"ח,ה, שער חג המצות פ"א) כותב שפסח נוסטריקון 'פה' –סח' (ולא לחינם פתיחת מסכת פסחים עוסקת הרבה בעניין הדיבור), במצב בו ישראל היו במצרים היה חסרון הגילוי של המציאות האלוהית. "הדיבור היה בגלות", לא היה מי שיחשוף את האלוהות במציאות.

הנביא נקרא על שם 'ניב השפתיים' (דרשות הר"ן דרוש חמישי), הנביא מבטא גילוי רובד אחר של החיים, חיים אלוהיים. הוא המדבר את דבר ה' בצורה הבהירה ביותר, דרכו נוצר המפגש בין הוויה אלוהית לבין המציאות. מהו היסוד של אותו מפגש שנוצר אצל הנביא?

העולם רגיל להגדיר את המציאות הפיזית הנראית לעיניים כמציאות המוחלטת. אך חכמי הפנימיות עושים לנו מהפכה בתפיסת החיים. הם מרגילים אותנו לתפיסה שכל העולם הפיזי הנראה לעין הוא רק הופעות חשוכות של מציאות עליונה יותר, אלוהית יותר, ששם מתנהלת ההתרחשות האמיתית-ולשם אנחנו שואפים. ספר הזהר, כיסוד לחכמת האמת, נכתב כאשר פסקה הנבואה והוא בעצם משמר את המפגש שנוצר אצל הנביא דרך לימודי הפנימיות ('כי לא תשכח מפי זרעו' ס"ת יוחאי). החכמה הזאת נועדה להרגיל אותנו לשפה אחרת, למשקפיים אחרות, להבנה שהעולם שבו אנחנו חיים הוא עולם עמוק, צבעוני וחי הרבה יותר מאשר העולם הפיזי שאנו רואים. ואת העולם האלוהי הזה אנחנו רוצים לדבר, בשפה האלוהית הזאת אנחנו רוצים להגות. אנחנו רוצים להיות ביטוי של כוחות החיים האלוהיים הגדולים האלה.

בשבת אנחנו צריכים שהדיבור שלנו יהיה אחרת. הגמרא בשבת דף קיג והשו"ע בסימן ש"ז "דבר דבר" –'שלא יהיה דיבורך בשבת כדיבורך בחול'. בשבת אנחנו מכוונים להופעה רוחנית עליונה וגבוהה יותר. אנחנו רוצים להיות ה"פה", להיות הביטוי, של מדרגות רוחניות מלאות קדושה, חירות ואושר. ולכן גם הדיבור הפיזי שלנו צריך להיות במדרגה אחרת. דיבור של שבת. חשיפת וביטוי הנשמה היתרה שניתנה לנו.

המושג דיבור מופיע כמה פעמים בש"ס ביחס למושג 'נחת', אחת מהם היא בשבת דף לד –"שלושה דברים צריך אדם לומר.. צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלינהו מיניה". וכך גם הפסוק בקהלת (ט, יב) מכוון אותנו "דברי חכמים בנחת נשמעים". את השבת אנחנו פותחים מתוך דיבור בנחת, אנחנו רוצים להוריד (להנחית) את העולם העליון, להוות לו פה ושפה.

"...דבר דבר - אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך **כי פי ה' דיבר**" (ישעיה נח"ד), "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו **כי פי ה' דיבר**" (שם מ,ה).

מהות שם האדם שבתי פסין (ש"ה)

13 השל

אנחנו עומדים בפתחו של ספר חדש, ספר שמות. לשמו של האדם ישנה חשיבות רבה ויכולה להיות גם השפעה על מהות חייו. שמו של האדם יכול להעיד על תכונה חזקה אצלו או על ייעודו. הרב זצ"ל כותב בעין א"ה (ברכות א', ט): "ע"כ אע"פ שניתן שם לאדם, אבל אין המקרה ההוא חפשי כי אם מתאים הוא אל העתיד... להיות גם רושם השם והוראתו לעזר, להוציא אל הפועל הכוחות הצפונים בבוא עתו". אנחנו רואים בפסקה זו את הכח והעוצמה שיש לשם האדם על עצמיותו. כאשר בת פרעה רואה את משה ביאור ומוציאה אותו, היא נותנת לו שם שילווה אותו במשך כל ימי חייו וישפיע על פעולותיו.

כותב על כך **הרש"ר הירש** (שמות ב, י): "קראה את שמו משה – המציל מן המים. אולי בא זה לרמז על מגמת החינוך, שהעניקה הנסיכה לבנה המאומץ, והרושם העמוק שעיצב את אופיו משחר ילדותו. במתן שם זה ביקשה לומר: אל ישכח כל ימי חלדו, שהושלך אל המים, ונמשה מתוכם על ידי. על כן יהיה כל ימיו בעל לב רך, וקשוב לייסורי הזולת, ויהיה נכון תמיד להיות מושיע בעת צרה, להיות "מושה". ועוד, שמו העברי יעלה על לבו תמיד את מוצאו". בת פרעה רוצה לעצב את מידותיו של משה על ידי נתינת שמו, ובנוסף רוצה להזכיר לו מאיפה הוא בא.

גם משה עצמו מייחס משמעות לקריאת השמות - "ותלד בן ויקרא את שמו גרשם, כי אמר גר הייתי בארץ נכריה", **הרש"ר** מפרש: "המשמעות אינה ברורה. וכי היכן אדם הוא "גר" אם לא "בארץ נכריה"? ועוד: הרי ביום קריאת השם עדיין היה גר. אם כן מדוע "הייתי" – לשון עבר? אלא יש ולאחר שהייה מועטת חדלה הארץ מלהיות "נכריה" אף מי שעדיין "גר" הוא, יראה את עצמו כבן המקום. לא כן משה. אף שחופשי היה, חסר דאגות ואב למשפחה, הרי ליבו היה את אחיו במצרים, ובמדין לא התערה. זאת ביטא בשם, אותו נתן לבכורו". שם האדם משחק תפקיד קריטי במהות חייו.

ומה איתנו? איך אנחנו חושפים ומגלים את מהות חיינו? האם אנחנו לוקחים את הזמן להתבונן על עצמנו ומנסים לגלות מהו הפוטנציאל שלנו? לכל אחד מאיתנו יש כוחות עצומים שרק מחכים להתפרץ. כל אחד צריך לקחת לעצמו את הזמן ולכתוב לעצמו ספר שמות משלו – ספר שבו הוא עובר מסע לגלות את עצמו ואת עוצמתו ואת עצמיותו. ספר שמות זה לא משהו שרק קרה בעבר אלא ספר שמלווה אותנו לכל אורך חיינו. לכל אחד יש 'שעבודים', הרגשה של גלות, קושי, חוסר השתייכות – אך כל זה צריך להוביל אותנו לקריאה לה' שיעזור לנו, ולהוציא את עצמנו מהגלות ולחצות את הים ולעבור נדודים לגילוי האני הפנימי. ועוד, כמו שראינו בסוף הרש"ר על משה "שמו העברי יעלה על לבו תמיד את מוצאו" – הרבה פעמים בחיים אדם נמצא במצבים בהם הוא יכול לשכוח מי הוא או להתבלבל במהות חייו. אנחנו צריכים להציב לעצמנו 'עוגנים' שיזכירו לנו מי אנחנו. כפי שראינו אצל משה ובנו ששם היה עוגן, וליוסף דמות אביו הייתה עוגן, גם אנחנו צריכים למצוא לעצמנו עוגן – אם רב, אם חבר, או ספר או כל דבר אחר. עלינו לפתח את עצמנו אך לא פחות חשוב מכך, צריך לשמור על עצמנו ולזכור מי אנחנו בלי להתבלבל או לשכוח.